

Fakultetsoppgave i metode/rettskildelære, innlevering 15. september 2011

Gjennomgang 3. november 2011

v/Jon Gauslaa

”Om loven som rettskildefaktor”

Generelt om oppgaven

- Typisk oppgave i rettskildelære. Sentralt tema. Godt dekket i pensumlitteratur og undervisning.
  - Oppgaven er lett å besvare brukbart, vanskelig å besvare virkelig godt
- Tredeling: relevans-slutning-vekt
  - Oppgaven kan besvares godt også uten bruke disse begrepene, men må beskrive rettskildeprinsippene for de tre (noe overlappende) temaene.
  - Harmoniseringen med andre rettskilder (vekt) er viktigst. Bør illustreres med eksempler fra rettspraksis (gjerne fra andre fag enn rettskildelæren).
  - Gir muligheten til å skille seg positivt ut.
- Viktig å gå nokså direkte til oppgavens problemstilling.
  - Lovens ordlyd kan plasseres i et bredere rettskildemessig perspektiv, men en bred omtale av andre rettskildefaktorer bør unngås.

”Om loven som rettskildefaktor”

Tema, avgrensninger, hensyn mv.

- Begrepet ”loven” omfatter i rettskildemessig forstand, Grunnlov, formell lov (herunder inkorporerte konvensjoner), provisoriske anordninger, forskrifter og alle andre formelt vedtatte generelle skrevne rettsregler.
- Avgrensninger:
  - Hovedfokus bør legges på rettskildefaktoren formell lov (”lovtekst”)
  - Unødvendig å ta opp harmoniseringsspørsmål hvor lovtekst står mot lovtekst (motstridsprinsippene). Det bør herunder også avgrenses mot internasjonale forhold (EMK, EØS, andre ”semikonstitusjonelle” normer).
  - En bred omtale av tolkningsresultatene (utvidende, innskrenkende etc) faller på siden. Temaet er er hvilke normer som styrer *tolkning og anvendelse* av lovene. Tolkningsresultatene betegner *resultatet* av lovanvendelsen.
- Hensyn: Forutberegnlighet/rettssikkerhet, lovgivers autoritet tilsier at lovens ordlyd bør vektlegges ved rettsanvendelsen. Få mothensyn.

”Om loven som rettskildefaktor”

Lovens status som rettskildefaktor (relevans)

- ”Relevant rettskildefaktor”
  - Et rettslig argument som det er tillatt å anføre som ledd i en rettslig begrunnelse (et gyldig rettslig argument).

- Formelle krav til relevans:
  - Lovteksten må være vedtatt av et organ som har (personell, materiell og prosessuell) *kompetanse* til å fatte lovvedtak (for formelle lover Stortinget, jf. Grl § 76 flg, forskrifter det organet som har fått tildelegert kompetanse).
  - Ikke alle brudd på kompetansekravet vil medføre at lovteksten ikke er relevant (beror blant annet på hvor alvorlig bruddet er).
  - Også lovtekster som ikke er formelt gyldige (opphevede eller ikke vedtatte lover) kan ha argumentasjonsverdi.
  - Spørsmålet om kompetansebrudd/manglende gyldighet kan tidvis mer være et spørsmål om (lav) vekt enn (manglende) relevans/argumentasjonsverdi.

”Om loven som rettskildefaktor”

Lovens status som rettskildefaktor (relevans)

- **Spesiell relevans**
  - Lovteksten er en generelt relevant rettskildefaktor, men spesiell relevans forutsetter at den regulerer det spørsmålet som saken gjelder.
  - Domstolene tar så godt som alltid utgangspunkt i lovteksten når de skal avgjøre et rettsspørsmål på et lovregulert område.
  - Lojalitet overfor lovgiver. Gir et objektivt utgangspunkt for rettsanvendelsen.

- **Lovteksten er, i motsetning til andre rettskildefaktorer, i utgangspunktet bindende for domstolene**
  - I alle fall om ordlyden er klar og vi befinner oss på legalitetsprinsippets område, jf. Rt. 1995 s. 304 (Bellona).
  - Utenfor dette området kan det avvikes fra det ordlyden synes å foreskrive, gitt at det har støtte i andre rettskildefaktorer (forarbeider, rettspraksis mv.)

”Om loven som rettskildefaktor”

Tolkning i snever forstand (slutning)

- En uklar ordlyd må tolkes. Hvordan utlede argumenter av ordlyden slik den isolert sett fremstår?
  - Avklare ordlydens innhold uten at andre rettskildefaktorer trekkes inn.
  - Utgangspunkt: Alminnelige språklige normer, på den tiden da loven ble vedtatt (eks: Rt. 1997 s. 1341, hønsehaukdommen om uttrykket ”bufe”)
  - Kan være krevende å trekke slutninger fra eldre lovtekster, for eksempel straffeloven av 1902, eks: § 400 annet ledd om plukking av multer i Nord Norge. Grunnloven (”bør” = ”skal”).
  - Rettslige standarder. Må vurderes ut fra den samtiden dommeren befinner seg i. *Innholdet* i standardene endres selv om ordene er de samme, jf. ”ærbærhet” i NL 5-1-2, og ”utuktig skrift” i straffeloven § 204.

”Om loven som rettskildefaktor”

Tolkning i snever forstand (slutning)

- Fordel å illustrere med konkrete eksempler:
  - Lovspråkets vaghet og flertydighet, for eksempel uttrykket ”skip” i straffeloven § 422, jf. Rt. 1973 s. 433 og Rt. 1995 s. 1734 m.fl.
  - Lovgivningens fragmentariske karakter, eks: straffelovens generelle (skyldkrav, straffrihetsgrunner) og spesielle del (gjerningsbeskrivelsen); definisjoner i en paragraf, betingelsesledd i en annen, virkinger i en tredje.
  - Er ordlyden uklar, tvetydig eller motstridene med andre bestemmelser i samme lov, slik at slutningene fra ordlyden er usikre, kan det ha stor betydning for lovtekstens vekt.
  - En klar og utvetydig lovtekst står sterkere i kollisjon mot andre faktorer enn en vag og flertydig.

”Om loven som rettskildefaktor”

Lovens gjennomslagskraft mot andre faktorer (vekt)

- Hvilke rettskildeprinsipper bestemmer lovens vekt? Bør illustreres med eksempler fra rettspraksis hvor lovteksten veies mot andre rettskilder.
  - Et pluss å trekke inn dommer fra andre fagområder, f. eks. skatterett, formuerett, forvaltingsrett, strafferett, straffeprosess etc.
  - Uheldig bare å gjenfortelle avgjørelser fra domssamlingen. Dommene bør omtales kort og slik at de rettskildemessige poengene kommer frem.
- Høyesterett uttaler seg sjelden om de rettskildeprinsippene som styrer ordlydens (eller andre rettskilders) vekt, men at det tas utgangspunkt i ordlyden ved lovtolkningen viser at ordlyden har (stor) vekt.
  - Er ordlyden klar og entydig skal det mye til for å avvike fra den, og særlig på legalitetsprinsippets område, jf. Rt. 1995 s. 304 (Bellona).

”Om loven som rettskildefaktor”

Lovens gjennomslagskraft mot andre faktorer (vekt)

■ Generelt

- Ordlydens vekt vil variere med i hvilken grad andre rettskildefaktorer med spesiell relevans gir veiledning.
- Ordlydens vekt varierer fra område til område (størst på området for legalitetsprinsippet), og med hvor stor veiledning en språklig fortolkning gir.
- Ordlydens vekt i kollisjon med andre rettskilder vil variere med med hvor gammel, utførlig, klar og gjennomtenkt ordlyden er (”egenvekt”).
- Ved tolkning av nye lover vil forarbeidene ofte ha stor tyngde når lovteksten selv ikke gir et klart svar/tolkningsresultat, men over tid kan Høyesteretts praksis virke avklarende, og “overta” forarbeidenes rolle.
- Over tid kan det dannes rettsoppfatninger om forståelsen av ordlyden som kan avvike fra det ordlyden lest isolert synes å foreskrive. Særlig aktuelt ved tolkning/anvendelse av rettslige standarder.

”Om loven som rettskildefaktor”

Lovens gjennomslagskraft mot andre faktorer (vekt)

■ Lovtekst mot forarbeider

- Utgangspunkt: Lovteksten har større vekt, jf. Rt. 2008 s. 1253 (Rettsferie).
- Er ordlyden klar, må forarbeide normalt vike, selv om de kan tilsi at avvikende tolkningsresultat. Lovteksten har høyere autoritet enn forarbeidene, fordi den er vedtatt av lovgiver i lovs form.
- Er ordlyden uklar kan forarbeidene tilsi en presiserende tolkning, jf. f. eks. kjøpsloven § 27 (kontrollansvar) der ordlyden er vag, men hvor meningen med regelen er presisert i forarbeidene, jf. Rt. 2004 s. 875 (bambuspinne).
- Forarbeidene kan bli supplert av andre rettskilder, f. eks. reelle hensyn, og sammen med de supplerende rettskildene bli tillagt større vekt enn lovteksten, jf. Rt. 1970 s. 1430 (konsesjonskraft).

”Om loven som rettskildefaktor”

Lovens gjennomslagskraft mot andre faktorer (vekt)

■ Andre faktorkollisjoner

- Utgangspunktet er det samme som ved kollisjon mellom lovtekst og forarbeider. Lovteksten går som regel foran (om den er klar).
- En avgjørelse fra Høyesterett som presiserer lovtekstens innhold har likevel større rettskildemessig vekt enn ordlyden lest isolert, jf. Rt. 1973 s. 433: ”17 fots passbåt er skip”. Bindende for alle andre enn Høyesterett selv.
- Forutsetningen for at retten skal komme til et slikt resultat er likevel at det har støtte i andre rettskildefaktorer (i Rt. 1973 s. 433 i tidligere rettspraksis, jf. Rt. 1966 s. 916, formålsbetraktninger og reelle hensyn).

”Om loven som rettskildefaktor”

Lovens gjennomslagskraft mot andre faktorer (vekt)

■ Andre faktorkollisjoner

- Trekker ordlyd (og forarbeider) i en annen retning enn det domstolene anser som ønskelig ut fra *reelle hensyn*, står de ikke fritt til å følge rimelighet/rettferdighet, jf. f. eks. Rt. 1982 s. 745 (Nagel-Erichsen).
- I slike tilfeller vil domstolene som regel legge ordlyden til grunn, og eventuelt peke på at resultatet kan synes urimelig, men at det er opp til lovgiver å vurdere behovet for lovendringer.
- Det finnes enkelte eksempler på at Høyesterett har lagt avgjørende vekt på reelle hensyn i motstrid med ordlyd og forarbeider, jf. Rt. 1979 s. 1079.
  - Men i dette tilfellet var loven i ferd med å bli endret, slik at domsresultatet var i samsvar med lovgiverviljen i 1979, selv om det brøt med den opprinnelige lovgiverviljen fra 1880-tallet (saken gjaldt tolkningen av strprl. 1887).
- Ved kollisjon mellom lovtekst og lokale rettsoppfatninger/sedvanerett, går lovteksten foran, i alle fall når lovteksten er klar og sedvanen gir uttrykk for en dårlig rettsregel, jf. Rt. 2001 s. 1116 (båndtvang).

Takk for oppmerksomheten!

Lykke til på eksamen!